

KÜRESELLEŞME ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM VE BELEDİYE İLİŞKİLERİ

Dr. İlker GÜNDÜZÖZ*

ÖZET

Belediye mevzuatımız küreselleşme ve küreselleşme ile gündeme oturan kavramların etkisi altında şekillenmektedir. Belediye-sivil toplum ilişkileri küreselleşmeden etkilenmiştir. Türkiye'de belediye sivil toplum ilişkileri zayıf bir zeminde kurgulanmıştır. Sivil toplumun gelişmesi ve yerel yönetimlerde etkin olması yararlı görülüyor ve isteniyorsa mevzuatta belediye-sivil toplum ilişkilerini geliştirecek sınırlamalar azaltılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum, Belediye, Küreselleşme.

ABSTRACT

Civil Society And Municipal Relations In Turkey Within The Framework Of Globalization

Municipal legislation is shaped under the influence of globalization and globalization concepts and sitting on the agenda. Municipal-civil society relations have been influenced by globalization. The municipality-civil society relationship in Turkey is organized on the a weak ground. Seems useful in the development of civil society and local governments to be effective and should be reduced if required limitations on legislation to improve the municipal-civil society relations.

Key Words: Civil Society, Municipality, Globalization.

GİRİŞ

Sivil toplum kuruluşları (STK) küreselleşen dünyada her geçen gün etkinliklerini artırmaktadır. İnternetin toplum hayatına girmesi ile STK'lar ve STK üyeleri daha etkin bir şekilde küresel düzeyde iletişim halindedir. STK'lar belediyeler açısından daha çok önemsenmelidir. Bu çalışmada küreselleşme ekseninde Türkiye'deki sivil toplum-belediye ilişkileri incelenmektedir.

İletişim ve bilişim döneminde teknoloji sayesinde bilgi üretimi önem kazanmıştır. Sanayi toplumunun maddi ürünü yerini artık bilgi üretimine bırakmıştır (Kocacık, 2003:3). Bilişim ve iletişim teknolojilerinin gelişimi, küresel-

* İktisat Doktoru, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Daire Başkanı

leşmenin etkileri ve bu iki dinamiğin bileşiminden doğan "ağ ekonomileri", toplumsal boyutta da kaçınılmaz bir paradigma dönüşümüne yol açmıştır. Bu, zamanımıza damgasını vuran ve "enformasyon devrimi", "bilgi toplumu" gibi nitelendirmelerle tanımlanan dönüşümdür (Castells, 2000:115). Küreselleşme ile birlikte başka bazı kavramlar gelişmiş ve insanlığın önüne gelmiştir. Bunlardan biri sivil toplum kuruluşları, özel sektör, yönetim, liberalizasyon, deregülasyon ve yerleşme gibi kavramlardır. Ekonomi gibi, kültür gibi, siyaset ve yönetim de "enformasyonel" hale gelmektedir. İşte "e-devlet" ve "e-demokrasi" kavramlarını ilişkiye sokan "e-yönetişim", bu enformasyonel çerçevede ortaya çıkmaktadır. Devletin ve demokrasinin başına "elektronik" anlamını ifade eden bir "e-" öneki getirerek önerilen model, genellikle sanıldığı gibi "teknik" bir icattan, gerçekleşen bir "bilim-kurgu" ürününden ya da "yeni ekonomi" olarak adlandırılan "bilgi ekonomisi modelleri"nin kamusal alana uyarlanmasından ibaret değildir. E-devleti ve temelini oluşturan e-demokrasi modellerini, yönetim, katılım, şeffaflık ve sosyal adalete dayanan kalkınma talepleri mümkün kılmıştır (Uçkan, 2002:2).

1.Kavram Olarak Sivil Toplum

Sivil toplum kavramı tanımlanması zor bir kavramdır. Günlük hayatta sıkça kullanılmasına rağmen üzerinde uzlaşılan bir tanımlı söz konusu değildir. Sivil toplumun yeniden canlanma süreci, beraberinde ciddi sorunlar da getirmiştir. Sivil toplum hızla yaygınlaştıkça, "sivil toplumun ne anlama geldiği" muğlaklaşmaya başlamıştır. Keyman'a göre, tanımsal muğlaklık (definitional ambiguity) ile birlikte kavramın zaman içinde "plastik bir ahlaki ve siyasal kimliğe ve değere sahip olduğunu" gözlemleyebiliriz (Keyman, 2004:1).

Bayhan'a (2002) göre, toplumu oluşturan bireylerin, kendi yönetimlerinde söz sahibi olmaları yöntemini içeren demokrasi, modern zamanlarda sivil toplum örgütleri ile işlevsel hale gelmektedir. Kentleşme ve modernleşme sürecinde birey, sivil toplum örgütlerinde aldığı rol ve sorumluluk ile demokrasinin de gelişmesini sağlamaktadır (Bayhan, 2002:1).

XIX. yüzyılda sivil toplum teorik olarak tartışılan bir kavramdı. Başta Hegel olmak üzere bu tarihlerde sivil toplumla ilgili düşünceler ileri süren düşünürler sivil toplumu kamusal alandan çok, politik boyutu olmayan mesleki birlikler ve kuruluşlarda aramaktaydılar. Oysa bugün Batı Avrupa ülkelerinde artık sivil toplum sokaklarda aranmaktadır. Sivil toplum kamusal yaşamın politizasyonu, dolayısıyla daha fazla katılımcı demokrasi güdüsü üzerinde gelişmektedir (Çaha, 1999:128).

Sivil toplum, en genel düzeyde, "devlet iktidarının baskısı ve denetimi altında olmayan gönüllü örgütlerin yer aldığı alan" olarak tanımlanabilir. Ama bu tanım sivil toplumun demokratikleşme sürecine ya da demokratik toplum yönetimine katkıda bulunmak gibi siyasi ve ahlaki değerleri ele almayan, ya da minimize eden bir tanımdır (Keyman, 2004:2). Tarafımızdan önerilen tanım ise, "sivil toplum belli bir ortak amaca yönelik olarak kamu otoritesi dışında ama kamu otoritesini etkilemek üzere kurulmuş örgütlü bir toplumsal gruptur."

STK'ların önem kazanma nedenlerini açıklamaya yönelik olarak aşağıdaki tespitler yapılmaktadır (Göymen (a), 2004:1-12); Küresel nitelikte ve ancak küresel ortak eylemle baş edebilecek bazı sorunlar belirginleşmiştir. Bireylerin ve toplumların beklentilerinin doruk noktaya çıktığı günümüzde, ulus-devletin bazı alanlardaki yetersizlikleri belirginleşmiştir. Serbest piyasa ve küresel ekonomik yönetim STK'lar için, giderek genişleyen bir alan açmıştır. Temsili demokrasinin işleyişi çoğu demokraside ciddi eleştirilerle karşı karşıyadır. Küreselleşmeye STK'lar açısından bakıldığında, en az iki yeni boyut ve etki alanı vardır. Bunlardan birincisi, iletişim teknolojisinin yaygın, kolay, hızlı ve göreceli ucuz haberleşmeyi mümkün kılmasıdır. İkincisi, küreselleşme trenine binemeyen (eğitim, bilgi/beceri düzeyi, yaş, cinsiyet ve başka faktörler nedeniyle) geniş kitleler, STK'lar için önemli bir eylem alanı oluşturmaktadır. Başka bireylerle ve toplumlarla paylaştığı zaman azalmayan; kullanıldıkları zaman tükenmeyen, tam tersine pekişen değerler/yaklaşımlar vardır (İnsan hak ve özgürlükleri gibi). STK'ların giderek gelişen görev alanı içinde, "küresel kamu malları" diye nitelendirilen bu kavram, kurum ve değerlerin yaygınlaştırılması ve içselleştirilmesi de bulunmaktadır. İki-kutuplu dünya sisteminin 1950'lerin sonundan itibaren kalkması. Dünyamızda yeni bir küresel savaş riskinin azalmış görünmesine karşın çok sayıda "sınırlı" ve bölgesel savaş, çeşitli kıtalarda sürmektedir. Doğal veya insan-kaynaklı afetler ve krizler. STK'lar halka ve hizmetlerin tüketicilerine daha "yakın"dır.

Eşitsizlik, kapitalist toplumların başta gelen ortak özelliklerindedir. Çokluk ya da halk, göreceli olarak güç bakımından zayıf veya tamamen güçsüzdür. Seçme şansları sınırlı olan çokluğun, azların kararlarını kabul etmekten başka çareleri yok gibidir (Arslan, 2003:115). İşte bu noktada sivil toplum ya da örgütlü toplum önem kazanmaktadır.

2.Küreselleşme ve Sivil Toplum

Küreselleşmeni dört temel unsurundan bahsedilebilir: özelleştirme, deregülasyon, yerelleşme ve liberalleşme. Bugün toplum ve nerede ise siyasal

partilerin tamamı bu hususların yararlı ve gerekli olduğu noktasında konsensus sağlamış gibi görülüyor. Özelleştirme ile özel sektörün ekonomik aktivitenin asli unsuru olması arzu edilmektedir. Deregülasyonla özel sektörün hareket serbestisini genişletmeye yönelik olarak kuralların azaltılması ve serbestlik sağlanması amaçlanmaktadır. Yerelleşme hizmetlerin mümkün olduğunca yerelde yürütülmesi; belediye ve bölgesel kuruluşlara ağırlık verilmesi vurgusunu taşımaktadır. Liberalleşme ise siyasal, sosyal ve ekonomik alanda daha fazla özgürlük demektir.

Günümüzde dünyanın her bölgesi, her türlü bilimsel disiplin ve bütün iş sahaları, kısaca insana dair her konu, küreselleşme sonucunda şekil değiştirir bir duruma gelmiştir. Bu süreçte hiç şüphesiz en dikkate değer değişimi yaşayan unsurlardan birisi de ulus-devlet ve ulus-devletin egemenliği olmuştur. İletişim teknolojilerinin gelişmesi, neoklasik düşüncenin dünyada hızla yayılması ile küçük devlet olgusu yükselmiş ve bu anlamda devletin egemenlik alanı bir taraftan kısıtlanırken diğer yandan büyük ölçüde dönüşüme uğramıştır (Cebeçi, 2008:23).

Kavramın daha iyi anlaşılması açısından Berger'in çalışmasına bakmak yararlı olabilir. Berger (1997) küreselleşmenin dört yüzünden bahsetmektedir. Birinci sırada, küreselleşmenin ekonomik temelli bir sürecin kültürel yüzü olduğu yer almaktadır. Berger "Davos kültürü" olarak tanımladığı bu ilk yüzde kendini "yuppie" hayat tarzı olarak gösteren bir elit kültürüne değinmektedir. İkinci yüzde küreselleşme, vakıflar, akademik haberleşme ağları, sivil toplum kuruluşları, çok uluslu örgütler gibi oluşumların unsuru olan bir kültür biçiminde yer almaktadır. Bu küreselleşmeyi Berger "Faculty Club Culture" olarak isimlendirmekte, çevreciliği ve feminizmi buna örnek olarak göstermektedir. Küreselleşmenin üçüncü görünümünü Benjamin Barber'den ödünç aldığı bir deyimle "Mc World Culture" olarak isimlendirmektedir. Amerikan üniversitelerinin sembol ve sloganlarını taşıyan jean, tişört giymek, Amerikan TV dizileri ve filmleri seyretmek, Amerikan fast foodları tüketmekle kendini gösteren Amerikan damgalı popüler kültür kendini göstermektedir. Dördüncü olarak da çoğulculuk, pazar ekonomisi ve demokrasi yanlısı bir söylemi başta Latin Amerika ülkeleri olmak üzere Doğu Asya ülkeleri, Filipinler, Güney Pasifik, Afrika ve Doğu Avrupa ülkelerine yaygın bir biçimde empoze etme yer almaktadır (İçli, 2001:164).

"Neoliberal küreselleşme" diye adlandırılan mevcut küreselleşmenin olumsuz etkilerini gidermeye yönelik bir politika arandığında, en temel yaklaşımlardan biri küreselleşme karşıtı olmak, yani ulus-devletin güçlenmesi yönünde hareket edecek politikalar uygulamak, bir anlamda dışı kapanmaktır (Yentürk, 2008:3).

2.1.Küreselleşmenin Türk Belediyelerine Etkileri

Türkiye açısından küreselleşme belediye örgütlenmesini etkilemiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu bir çok küreselleşme ideolojisi ya da belki daha doğru ifadeyle küreselleşme aktivitesini destekleyen düzenlemeleri ihtiva etmektedir. Küreselleşmenin "özeleştirme" unsuru ile yakından ilgili olarak; Gelecek yıllara yaygın hizmet yüklenmelerini düzenleyen 67 nci maddesinde "Belediyede belediye meclisinin, belediyeye bağlı kuruluşlarda yetkili organın kararı ile park, bahçe, sera, refüj, kaldırım ve havuz bakımı ve tamiri; araç kiralama, kontrol-lük, temizlik, güvenlik ve yemek hizmetleri; makine-teçhizat bakım ve onarım işleri; bilgisayar sistem ve santralleri ile elektronik bilgi erişim hizmetleri; sağlıkla ilgili destek hizmetleri; fuar, panayır ve sergi hizmetleri; baraj, arıtma ve katı atık tesislerine ilişkin hizmetler; kanal bakım ve temizleme, alt yapı ve asfalt yapım ve onarımı, trafik sinyalizasyon ve aydınlatma bakımı, sayaç okuma ve sayaç sökme-takma işleri ile ilgili hizmetler; toplu ulaşım ve taşıma hizmetleri; sosyal tesislerin işletilmesi ile ilgili işler, süresi ilk mahallî idareler genel seçimlerini izleyen altıncı ayın sonunu geçmemek üzere ihale yoluyla üçüncü şahıslara gördürülebilir." düzenlemesi yerel özelleştirmeyi öne çıkaran bir husustur. Gerçekten bugün belediyeler hizmet alımı yöntemiyle 150.681 kişiye dolaylı istihdam sağlamaktadır.

Küreselleşmenin "deregülasyon" unsuru ile yakından ilgili olarak; pek çok belediye hizmet ve işleminin basitleştirilmesi, e-belediyecilik uygulamalarının teşvik edilmesi sayılabilir. Örneğin İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik sıhhi işyerleri ile ilgili düzenlemesinde "Sıhhi işyeri açmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler, işyerlerini bu Yönetmeliğe uygun olarak tanzim ettikten sonra başvuru ve beyan formuyla yetkili idareye müracaat eder. Başvurunun Yönetmelikte öngörülen kriterlere uygun olduğunun tespiti halinde başkaca bir işleme gerek kalmaksızın işyeri açma ve çalışma ruhsatı düzenlenerek ilgiliye aynı gün içinde verilir." denilmektedir.

AK Parti iktidarı ile 59. Hükümetten itibaren mahalli idare alanında gerçekten esaslı bir dönüşüm yaşanmıştır. Belediyeler başta olmak üzere mahalli idareler yetki, görev ve mali kaynak açısından güçlendirilmiştir. Belediyelerin merkezi hükümet karşısında her açıdan durumları güçlendirilmiştir. Bu transformasyonu sağlamak amacıyla merkezi idareden mahalli idarelere başlıca üç alanda transfer yapılmıştır: yetki, görev ve mali kaynak. 2004 yılı sonrasında belediyelerin güçlendirilmesine yönelik başlatılan "mahalli idare reformu" ise küreselleşmenin "yerelleşme" unsurunun yansımasıdır.

3.Yönetişim

Katılımcı demokrasinin gelişmiş bir aşaması olarak nitelendirilebilecek "yönetişim" (governance) kavramı, birçok farklı biçimde tanımlanmakla birlikte, anlamsal olarak, "karşılıklı yönetim", "etkileşim içinde yönetim" tarzında konumlanmakta olup, bu açıdan, "sivil toplum" ve "özyönetim" (autonomy/self-management) kavramlarının gelişimiyle yakından ilintilidir (Uçkan, 2002:2).

Amerikan tipi kapitalizmin dinamizmi, atılganlığı, bireyselliği ve yaratıcılığı ile, alternatifi olarak görülen Avrupa tipi sosyal refah devletinin bireyi ve toplumu, bugünü ve geleceğini koruyan ve garantileyen, iş güvenliği, sağlık, yaşlılık (emeklilik) sigortası, eğitimde fırsat eşitliği sağlayan sosyal refah politikaları arasında süregelen teorik ve politik tartışmalar küreselleşen ekonomi söylemlerinin önemli bir alanıdır. Bu iki yaklaşımın birbirini dışlayan, elimine eden karşıtlığı yerine ikisinin birlikte var olmasına imkan veren mekanizmaların oluşturulması hem ekonomik dinamizmi sağlamak hem de yoksulluk ve çaresizlik sınırını geçenlerin aşırı uçlara kayarak toplumsal risk oluşturmalarını önlemek açısından yararlı olacaktır. Bu iki farklı yaklaşımın dengesini bulmak ise sürekli diyalog ve demokratik mekanizmaların değişime olanak veren bir süreç haline getirilmesi ile sağlanabilir (DPT, 2000:58).

Küreselleşme iki tür yerinden yönetim kavramını gündeme getirmiştir. Birincisi nüfusun büyümesi, kentleşmenin hızlanması ve kentsel birimlerin sayısının artması, kentsel ihtiyaçların, ekonomik ve sosyal yaşamın çeşitlenmesi, ülkenin tek bir merkezden yönetilmesini güçleştirmiş ve bazı yetkilerin il teşklatlarına ve giderek seçilmiş yerel yönetimlere devrini getirmiştir. Dünya genelinde desantralizasyonun diğer aşamaları daha çok gelişmiş ülkelerde görülen yerel hükümetlerdeki polis, eğitim, sağlık gibi merkezi yönetim yetkilerinin de seçilmiş yerel yönetimlere (metropolitan polis, ulaşım vb.) devredilmesi şeklindedir (DPT, 2000:59).

Yerel yönetişimin temel boyutları aşağıda özetlenmektedir (Göymen (b), 2004:3):

- 1) Merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında yeni işbölümü,
- 2) Merkezi yönetim, yerel yönetimler ve paydaşlar arasında işbölümü,

3) Uluslararası bazı kavram ve değerlerin (küresel kamu mallarının) ulusal ve yerel düzeylere taşınması ve yaygınlaştırılması için hem uluslararası kuruluşlar, hem merkezi ve yerel yönetimler, hem de paydaşlar arasında işbirliği.

4.Türkiye’de Sivil Toplumun Aktörleri

Sivil toplum kuruluşları vakıflar, dernekler, kooperatifler, meslek örgütlenmesi niteliğindeki odalar ve sendikalar ekseninde ele alınabilir. Türkiye açısından örgütlü toplum yeni bir olgu değildir. STK’ların farklı platformlarda zayıflığı daima ifade edilmektedir. Örgütlü toplumun yeterliliği ve etkinliği tartışılabilir; ancak bu olgunun tamamen yeni bir olgu olduğunu iddia etmek yanlış olur. Örneğin, Türkiye’de vakıf örgütlenmeleri noktasında kuvvetli bir toplumsal hafıza ve kültür vardır.

4.1.Vakıflar

Osmanlı toplumunda, bazı belediye hizmetleri başta vakıflar olmak üzere bazı sivil örgütler tarafından yerine getirilmekteydi. Vakıflar yerleşim birimlerinde, hastane, medrese, han, hamam, çeşme, köprü gibi eğitim, kültür, sağlık ve sosyal yardım tesisleri inşa ederken birer meslek kuruluşu olan loncalar da çarşı ve pazarların düzen, temizlik ve aydınlatma gereksinimlerini temin etmekteydiler (Kaya, 2007:102).

Türkiye modern anlamda Tanzimat’la başlayan bir belediyecilik uygulamasına kavuşmuş olup, öncesinde Osmanlı İmparatorluğu’nun klasik yerel yönetim yapısı sürdürülmekteydi. Buna göre kentlerde bu yapının temel ayaklarını kadı, vakıflar, loncalar ve mahalleler oluşturuyordu. Vakıflar kentin, hastane, medrese, han, hamam, çeşme, köprü gibi eğitim, kültür, sağlık ve sosyal yardım tesislerini yapıyorlar; meslek kuruluşları olan loncalar çarşı ve pazarların düzen, temizlik ve aydınlatma işlerine bakıyorlardı (Yerel, 2008:41) Daha sonra, vakıf meselesi Osmanlı’dan cumhuriyete devreden bir ıslahat alanı da olacaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi 2 Mayıs 1920 yılında “Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Suret-i İntihabına Dair Kanun” çıkartılarak 11 kişilik İcra Vekilleri Heyetine Şer’iyye ve Evkaf Vekaleti de alınmıştır. Böylece vakıf işleri bu Vekâlet tarafından yürütülmüştür. Şer’iyye ve Evkaf Vekaleti’nin 3 Mart 1924 gün ve 429 sayılı Kanun ile kaldırılmasıyla görevleri Başbakanlığa bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilmiştir.

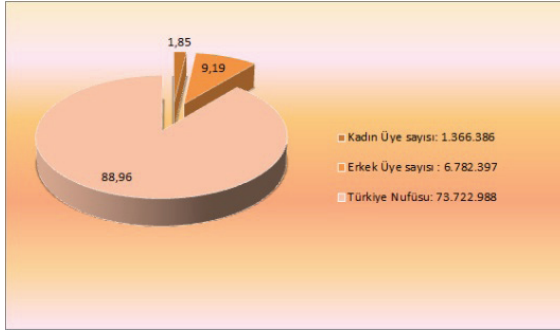
Vakıflar İdaresinde asıl değişiklikler, 5 Haziran 1935 tarihinde yürürlüğe giren “2762 sayılı Vakıflar Kanunu” ile yapılmıştır. Bu Kanunun 1 inci maddesine göre vakıflar; yönetim biçimine göre, Mazbut, Mülhak, Cemaat ve Esnafa Mahsus Vakıflar olmak üzere üç kategoride toplanmıştır. Türkiye’de halen 4.603 adet vakıf söz konusudur. (VGM, 2012).

4.2.Dernekler

Dernek, kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarını ifade etmektedir. Türkiye’de faal dernek sayısı 90.460’dır. Derneklere üye olan nüfusun tüm nüfusa oranı ise 11.05’dir.

Grafik:1

Dernek Üye Sayılarının Türkiye Nüfusuna Oranı

Kaynak: <http://dernekler.icisleri.gov.tr/Dernekler/Kurum/FaalFesihSayilari.aspx>

Türkiye’deki faal deneklerin büyük çoğunluğu hayır ve yardımlaşma derneğidir. Bu tip derneklerin tüm derneklere oranı % 74.31’dir (DB, 2012).

4.3.Sivil Toplum Hareketinin Ekonomik Aktörleri: Kooperatifler

Kooperatifçiliğin dünyada bir ekonomik organizasyon biçimi olarak ortaya çıkışı XIX. yüzyılın ortalarını bulmuştur. Sanayi devriminin yaratmış olduğu hızlı değişim ve dönüşüm, işsizlik, iç göç, kentleşme, gelir dağılımının bozulması gibi ekonomik ve sosyal problemler, kooperatifçiliğin doğuşuna büyük oranda katkı sağlamış ve kooperatifçilik, sanayi devriminin tam ortasında yer alan İngiltere’de, işçiler tarafından başlatılan tüketim kooperatifçiliği akımı ile kendini göstermiştir. Sonraki yıllarda da, Fransa üretim kooperatifçiliği, Almanya ise esnaf ve tarım kredi kooperatifçiliği ile İngiltere’yi takip etmiştir (TB, 2010).

Kooperatif insanların olağan ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ile isteklerini ortak mülkiyete dayalı ve demokratik kontrol içinde, gönüllülük esasına göre bir araya gelerek oluşturdukları müteşebbis örgütlerdir. Kooperatif-

çiliğe dayalı teşebbüs modeli her çeşit iş alanında kullanılabilir. Kooperatifçilik ziraat, balıkçılık, tüketici hizmetleri, mali hizmetler, konut, işçilerin üretim kooperatifleri (workers' co-operatives) gibi geleneksel sektörlerde mevcut olmuştur. Bununla birlikte, kooperatifçilik faaliyeti araba paylaşımı (car-sharing¹), çocuk bakımı, sağlık ve sosyal yardım, cenaze işleri, orkestralar, okullar, sporla ilgili alanlar, turizm, elektrik, su, doğalgaz ve benzeri kamu hizmeti alanları ile taksi ve otobüs gibi ulaşım vasıtalarını da kapsayan çok çeşitli sektörlerde yayılmaktadır. Küresel düzeyde milyon dolarlık toplam iş hacmine sahip ama daha çok küçük ölçekte yer alan kooperatif işletmelerde 100 milyondan fazla kişi istihdam edilmektedir. Bu kooperatiflerin 800 milyondan fazla bireysel üyeleri vardır. Kooperatifler üç temel ilgi alanı çerçevesinde kavramlaştırılabilir: mülkiyet, kontrol ve fayda. Kooperatifçilik bu üç ilgi alanını da aynı anda bireylere sunar ve bu özelliği ile diğer teşebbüs ve organizasyonlardan ayrılır (ICA, 2012).

Kooperatif üyeleri tarafından kontrol edilen kar amacı olmayan bir organizasyondur. Üyeleri bireyleri gruplar hatta firmalar bile olsa kooperatifin amacı üyelerin ihtiyacına uygun cevaplar vermektir. Ayrıca kooperatifler 1995 yılında ICA² tarafından the Co-operative Identity Statement belgesinde belirlenmiş kooperatifçilik değer ve prensiplerine bağlı olmak durumundadır (ICA, 2012).

Kooperatifleri küçük ölçekli işletme gibi değerlendiren görüşler de vardır. Bu görüşe göre, kooperatifler kırsal kesimde köylü üreticilerin, kentsel kesimde küçük üreticilerin ve dar gelirli tüketicilerin demokratik örgütlenmelerine yönelik küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) olup özel sektör KOBİ'leri ile birlikte ele alınmalarında büyük yararlar vardır. Bu görüş tam olarak doğru değildir. KOBİ'lerle kooperatifler arasında her iki ünitenin de küçük sermayeli girişimler olması itibarıyla benzerlikler olsa da, kooperatiflerin asıl amacının KOBİ'ler gibi kar maksimizasyonu olmaması, esasen üyelerine ucuz girdi, ucuz kredi sağlayan ve pazarlama kolaylıkları getiren dayanışmacı örgütler olmaları önemli nitelik farklarıdır.

COGECA tarafından derlenmiş verilere göre; AB ülkelerinde, tarım sektöründe yaklaşık 40.000 birim kooperatif ve bunlara üye 6,5 milyon çiftçi bulunmaktadır. Bu kooperatiflerin bağlı işletmelerinde ise 650 binden fazla kişi

1 Bir otomobili büyükşehirlerde yaşayan birkaç ailenin dönüşümlü ve ihtiyaca göre kullanımına dayalı paylaşım modeli.

2 ICA dünya genelinde kooperatiflerin temsil edildiği bağımsız, hükümet dışı birliktir. ICA 1895 yılında kurulmuştur. Bu örgüte 94 ülkeden çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren 294 örgüt üyedir. Bu kooperatifler hep birlikte yaklaşık olarak 1 milyar kişiyi temsil etmektedir.

istihdam edilmektedir. 2003 yılı verilerine göre EU-25 ve EU-15 düzeyinde tarımsal kooperatifler gıda sektörünün sırasıyla % 50 ve % 60'dan fazlasını temsil etmektedirler. 2003 yılı verilerine göre bu kooperatiflerin oluşturduğu ciro 260 milyar Eurodur (Yercan, 2007:27). COGECA'ya göre; Dünya genelinde önemli bir nüfus kooperatifçilik ile ilgilidir. Dünya ekonomisinde kooperatifçilik küçümsenmeyecek bir yer tutmaktadır ve kooperatifler ulusal ekonomilerde önemli aktörlerdir.

Çağdaş kooperatifçiliğin ülkemizdeki ilk uygulamasının, 1863 yılında devlet eliyle kurulan "memleket sandıkları" ile (tarım kredi kooperatifçiliği benzeri bir yapı) başladığı kabul edilmektedir. Türk Kooperatifçilik Kurumu 20 Mayıs 1931 tarihinde İstanbul'da "Türk Kooperatifçilik Cemiyeti" adıyla kurulmuştur. Kurum 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu'na, daha sonra da 2908 sayılı Dernekler Kanunu'na göre tüzüğünde gerekli değişiklikleri yapmış ve halen Dernekler Kanunu hükümlerine göre faaliyetlerine devam etmektedir. Türkiye'de 87.849 kooperatif bulunmakta olup, bunların ortak sayıları toplamı ise 8.446.469'dir. Türkiye'deki yaklaşık 88.000 kooperatiften, 12.000'inin tarımsal amaçlı, 76.000'inin tarım dışı amaçlarla kurulmuş olduğu belirtilmelidir. Kooperatifler içinde sayıca en fazla sayıya sahip olan tür konut yapı kooperatifleridir. Toplam 59.129 konut yapı kooperatifi bulunmaktadır. Bu rakam toplam kooperatif sayısı içinde % 68'lik bir payı ifade etmektedir (Koopkur, 2012).

4.3.1. Tarım Kredi Kooperatifleri

Tarım Kredi Kooperatifleri kooperatifler arasında önemli bir ekonomik ağırlığa sahiptir. Tarım Kredi Kooperatiflerinin kuruluşu 1863 yılına, Mithat Paşa'nın Niş Valisi iken kurmuş olduğu "Memleket Sandıkları"na dayanır. Cumhuriyet öncesinde; "Memleket Sandıkları" ve 1883 de "Menafi Sandıkları" ile devam eden Türk Kooperatifçilik Hareketi Cumhuriyet döneminde ise; 1924 yılında 498 sayılı "İtibari Zirai Birlikler Kanunu", 1929 yılında 1470 sayılı "Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu" ile gelişmesini devam ettirirken; 1935 yılında çıkarılan 2836 sayılı "Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu" ile bugünkü ad ve anlamda "Tarım Kredi Kooperatifleri"nin kuruluşu gerçekleştirilmiştir (TKK, 2012).

4.3.2. Belediye-Kooperatif İlişkileri

Türkiye'de belediye kooperatif ilişkileri çok zayıf bir hukuki düzlemde. Belediyeler yalnızca üyelerinin tamamı belediye ve mücavir alan sınırları içinde kendisine, eşine veya onsekiz yaşından küçük çocuklarına ait konutu olmayan

dar gelirli kişiler ile afete maruz kalanlardan, sanayi bölgelerinden nakledilecek kişilerden oluşan kooperatiflere bedeli mukabilinde arsa tahsis edebilmekte (bir başka ifadeyle satabilmektedir.) Bu çok zayıf bir işbirliği düzenlemesidir. Belediyelerin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, özürlü dernek ve vakıfları, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınmış vakıflar ve Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile olan ilişkisinden çok daha zayıftır (Belediye Kanunu, 2005: madde 75). Çünkü belediyeler bunlarla belediye meclisinin kararı üzerine yapacağı anlaşmaya uygun olarak görev ve sorumluluk alanlarına giren konularda; ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilmektedir. Ancak, kanun koyucu belediyeler ile kooperatifler arasında ortak hizmet projeleri yapma imkanı tanımamıştır.

4.4.Meslek Odaları

Meslek örgütlenmelerinin de vakıflar gibi tarihi ve milli kökleri vardır. "Ahi" sözcüğü Arapça'da "kardeşim" anlamına gelmekte olup, XIII. Yüzyıldan XX. Yüzyıla dek Anadolu'daki esnaf ve sanatkâr birliklerine verilen addır. Bazı düşünürler bundan hareketle Ahiliğin Türklerden kaynaklanamayacağını ifade etmektedirler. Fakat Fransız Türkolog J. Deny ve Fuat Köprülü, Türkçe kökenli ve eli açık, cömert, yiğit anlamlarına gelen "akı" kelimesinin zamanla değişerek "Ahi" şekline geldiğini ileri sürmektedirler ki bu iddia daha isabetli görülmektedir (Tatar, 2008:196).

"Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik"e göre çalışan sayısı 250'den az ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu 25 milyon TL'yi geçmeyen işletmeler KOBİ olarak tanımlanmaktadır. Sermayesinin veya oy haklarının % 25'inden fazlası kamu kurum veya kuruluşunun kontrolünde olan işletmeler, bu limitlerin içinde olsalar bile KOBİ sayılmamaktadır (SBTB, 2011:24).

Belediyeler ile KOBİ'ler arasında ilişki çok zayıftır. Ancak, 5393 sayılı Belediye Kanunu hiç değilse "Belediye, belediye meclisinin kararı üzerine yapacağı anlaşmaya uygun olarak görev ve sorumluluk alanlarına giren konularda; Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, özürlü dernek ve vakıfları, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınmış vakıflar ve 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilir³ (Belediye Kanunu,

3 21/06/2005 tarih ve 25852 S.R.G. de yayımlanan 07/06/2005 tarih ve 5362 sayılı "Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununun 56. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Belediye Kanununda 507 sayılı mülga Kanuna yapılan atıflar yeni 5362 sayılı Kanuna yapılmış sayılmaktadır.

2005: madde 75)." hükmü ile 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projesi yapma imkanı tanımıştır.

7/6/2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu esnaf ve sanatkârı şöyle tanımlamaktadır: "İster gezici ister sabit bir mekânda bulunsun, Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimselerdir." Esnaf ve sanatkarların kurduğu odalar ile belediyeler ortak hizmet projeleri üretebilirler. Ancak kanun koyucu diğer odalara bu imkanı vermemiştir. Kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşları ile de belediyeler ortak hizmet projeleri yapabilmektedir. Bunlar ise, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Tabipleri Birliği gibi özel kanunlarında kamu kurumu niteliğinde tanımlanan sınırlı sayıda meslek kuruluşudur (DDK, 2009).

Meslek örgütlenmeleri ile bağlantılı olarak "organize sanayi bölgeleri (OSB)" ve "serbest bölge" konusunun da incelenmesinde yarar vardır. Belediyeler OSB kuruluş aşamasında aktif rol almakla birlikte sonrasında etkinlikleri daha azdır. OSB tüzel kişiliği, 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanununun uygulanması ile ilgili işlemlerde her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır. Atıksu arıtma tesisi işleten bölgelerden, belediyelerce atıksu bedeli alınmaz. OSB sınırları içerisinde yapılacak imar ve parselasyon planları ve değişiklikleri, OSB tarafından yönetmeliğe uygun olarak hazırlanır ve Sanayi, Bilim ve Teknoloji Bakanlığının onayına sunulur ve il idare kurulu kararı ile yürürlüğe girer. Yani belediyelerin bu alanlarda imara ilişkin yetkileri yoktur. Ayrıca işyeri açma ve çalışma ruhsatları konusunda yetki OSB yönetiminde olup bu alanda da belediyelerin yetkisi söz konusu değildir. OSB'lere arazi tahsisi ile ilişki ise bedele dayalı bir ilişkidir. 2001 yılı için belirlenen fert başına gayri safi yurt içi hâsıla tutarı 1.500 ABD Doları veya daha az olan illerde ise belediyeler bedelsiz arsa tahsisinde bulunabilirler.

Serbest bölgeler ile belediyelerin ilişkileri ise Organize Sanayi Bölgelerine kıyasla çok daha sınırlıdır. Serbest bölgelerde 5393 sayılı Belediye Kanununun ölüm ve yangın halleri, kanalizasyonların inşaa ve tamiri ile içme, kullanma, endüstri suyunu sağlamaya ve gaz, su, elektrik sarfiyatını denetlemeye yönelik

maddeleri dışında kalan hükümleri uygulanmaz denilerek serbest bölge belediye ilişkileri açısından zemin çok daraltılmıştır. Serbest bölgelerden belediyelerin yerel vergi alma yetkileri bulunmadığı gibi, imar ve işyeri ruhsat hukukundan doğan yetkileri de bulunmamaktadır. Değişen belediye konseptinde organize sanayi bölgeleri ve serbest bölgelerin belediyeler ile daha ilişkili olabileceği yeni bir model kurulmalıdır.

4.5.Sendikalar

Mevzuatımıza göre, "Sendika, işçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için meydana getirdikleri tüzelkişiliğe sahip kuruluşlara denilir." Türkiye'de işkollarındaki işçi sayısı 5 milyon 434 bin 433, sendikalı işçi sayısı ise 3 milyon 205 bin 662'dir. Sendikalaşma oranı ise % 59'a karşılık gelmektedir (BASS, 2012).

5393 sayılı Belediye Kanunu açısından belediye-sendika ilişkisi sınırlı tutulmuştur. Bu ilişki üç alanla sınırlıdır: Hemşehri hukuku; Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır (Belediye Kanunu, madde 13). İhtisas komisyonları;Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. (Belediye Kanunu, 2005:madde 24). Kent konseyi; Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasî partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar (Belediye Kanunu, 2005:madde 76).

Sendikalar Kanunu belediyeler ve bunlara bağlı sabit ve döner sermayeli kurumlar, sermayesinin tamamı bunlar tarafından ödenmiş sermayesinin en az yarısına katılmak suretiyle kurulan kuruluşlarla bunların aynı oranda katılımı ile kurulan kurumlara mali yardım ve bağışta bulunamazlar. Sendika ve konfederasyonlar belediyelerden bu gibi yardım ve bağışları da kabul edemezler (Sendikalar Kanunu madde 40). Yine belediye ve milletvekili seçimlerinde

aday olan sendika ve konfederasyon yöneticilerinin sendika ve konfederasyon organlarındaki görevleri, adaylık süresince askıda kalır. Seçilmeleri halinde görevleri son bulur (Sendikalar Kanunu, madde 40). Dikkat edilirse, Sendikalar Kanunu belediye-sendika ilişkisini büyük ölçüde kesme yönünde bir kurguya sahiptir.

Kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve meslekî hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için oluşturdukları kamu görevlileri sendikalarını düzenleyen 4688 sayılı ve 25/6/2001 tarihli Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu da Sendikalar Kanununa paralel düzenlemelere sahiptir. Ayrıca, belediye başkanları ve yardımcıları kamu görevlileri sendikalarına üye olma yasağı vardır.

5.Belediye-Sivil Toplum Kuruluşu (STK) Mevcut Durum

Sivil toplum belediyeler tarafından göz ardı edilemez. Sivil toplum sosyal, siyasal ve ekonomik düzlemlerde önemlidir. Sivil toplum denilen olguya 5393 sayılı yeni Belediye Kanununda yer verilmiştir.

Yasal olarak belediyeler "hemşehri hukuku" çerçevesine sivil toplumla işbirliği yapmak durumundadır. Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır (Belediye Kanunu, 2005: madde 13).

Belediye meclisi ihtisas komisyonlarında da sivil toplum kuruluşlarına katılımı sağlayıcı rol verilmiştir. Ancak bu rol efektif değildir. Buna göre "Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir (Belediye Kanunu, 2005: madde 24)." STK'lar ihtisas komisyonuna katılıp görüş bildirebileceklerdir. Ancak oy hakları olmadığı için bu çok da efektif bir katılım değildir.

STK'lara belediye stratejik planı konusunda da katılım imkanı verilmiştir: "Belediye başkanı, mahallî idareler genel seçimlerinden itibaren altı ay içinde; kalkınma plânı ve programı ile varsa bölge plânına uygun olarak stratejik plân ve ilgili olduğu yıl başından önce de yıllık performans programı hazırlayıp belediye meclisine sunar. Stratejik plân, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanır ve belediye meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girer. Nüfusu 50.000'in altında olan belediyelerde stratejik plân yapılması zorunlu değildir (Belediye Kanunu, 2005: madde 41)." Burada mekanizma sivil toplum kuruluşlarından görüş alınma zorunluluğum şeklindedir. Ancak bu da efektif değildir. Görüşün hangi usulle alınacağı, görüş alınmazsa yaptırımı belirlenmediği gibi, konuyla ilgili sivil toplum örgütleri ifadesi de muğlaktır ve fazlasıyla takdir hakkı tanımaktadır. Hangi dernek, sendika ya da vakıftan görüş alınacaktır?

Belediye Kanununda belediye hizmetlerine gönüllü katılım sistemini düzenleyen 67 nci maddeyi burada belirtebiliriz. Buna göre, "Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular."

Kent konseyleri de burada sayılmalıdır. "Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrlik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasî partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir (Belediye Kanunu, 2005: madde 76)."

Türkiye'de pratik hayata dönük belediye-sivil toplum ilişkileri açısından düzenleme ise Belediye Kanununun 75 inci maddesindeki düzenlemedir. Buna göre, belediyeler belediye meclisinin kararı üzerine yapacağı anlaşmaya uygun olarak görev ve sorumluluk alanlarına giren konularda; kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, özürülü dernek ve vakıfları, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınmış vakıflar ve Esnaf ve

Küçük Sanatkârlar Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilir. Kendilerine ait taşınmazları, aslî görev ve hizmetlerinde kullanılmak üzere bedelli veya bedelsiz olarak mahallî idareler ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarına devredebilir veya süresi yirmi beş yılı geçmemek üzere tahsis edebilir. Bu taşınmazlar aynı kuruluşlara kiraya da verilebilir. Bu taşınmazların, tahsis amacı dışında kullanılması hâlinde, tahsis işlemi iptal edilir. Tahsis süresi sonunda, aynı esaslara göre yeniden tahsis mümkündür. Ancak, kamu kurum ve kuruluşlarına belediyeler, bağlı kuruluşları ve belediye şirketlerince devir veya tahsis edilen taşınmazlar, kamu konutu ve sosyal tesis olarak kullanılamaz.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7 nci maddesi v bendine göre; Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları şunlardır; Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak. Büyükşehir belediyelerinin sivil toplum ile işbirliği mekanizmaları ise belirsizdir.

Türkiye'deki anlayış sivil toplum/belediye işbirliğini teşvik eden bir düzeye gelmiştir. Ancak bu ikilinin arzu edilen işbirliği düzeyine gelebilmesi -eğer bu işbirliği arzu ediliyorsa- kültürel değerlerle de ilgilidir. Sivil topluma güvenmeyen veya kamu karar süreçlerine katma isteği düşük bir zihniyet hakimse yazılı hukuk metinleri arzu edilen uygulama sonuçları doğuramayacaktır. Belediye kanunu çerçevesinde, sivil toplumla işbirliği yönünde önemli adımlar atılmıştır denilebilir.

Türkiye'de sivil toplum ile belediyeler arasındaki ilişki aşağıdaki başlıklar altında özetlenebilir:

- ✓ Belediye tarafından STK'lara taşınmaz (arsa ve bina) tahsisi,
- ✓ Belediye-STK ortak hizmet projeleri,
- ✓ Belediye ile STK'lar arasında mikro kredi ilişkisi söz konusu değildir. Ancak belediyeler spor derneklerine yardım yapabilirler.⁴

4 5393 sayılı Belediye Kanunu madde 14: "Gerektiğinde, öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclisi kararıyla ödül verebilir."

- ✓ Belediyelerin karar mekanizmalarına sınırlı katılım (belediye meclisi ihtisas komisyonuna görüş bildirmek için katılım, stratejik plana görüş vermek, kent konseyleri vasıtasıyla belediye meclis gündemine etkide bulunmak).

STK/belediye ilişkileri belediye tarafından taşınmaz tahsisi ile ilişki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile konut ve arsa tahsisi yapılabilecek nitelikteki gerçek kişilerin üyesi olduğu kooperatifler (dar gelirli, gaziler, şehit yakınları gibi) ile sınırlıdır. Bu tahsis ise rayiç bedel üzerinden satış ile özdeştir. Burada da kooperatifler ile çok zayıf bir ilişki söz konusudur.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, özürü dernek ve vakıfları, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınmış vakıflar ve Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilir. Ortak hizmet projeleri açısından sınırlı sayıda STK ile işbirliği olanağı sağlanmıştır. Ayrıca, ortak hizmet projelerinin ne olduğu konusu mevzuat açısından muğlaktır. Bu hususta istatistik bilgi de mevcut değildir.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 6 ncı maddesi ile il özel idaresi mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; yoksullara mikro kredi verilmesini il sınırları içinde yapmakla görevli ve yetkilidir. Mahalli idare eksenli mikro kredi (micro finance) uygulaması Türkiye için yeni bir tecrübedir. Ancak başka bazı ülkelerde bu konunun uzun geçmişi vardır. Mahalli idarelerde KOBİ'ler ve müteşebbislere kredi verilmesi 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile gündeme girmiştir. İl özel idaresinin görev ve sorumlulukları arasında yoksullara mikro kredi verilmesi de sayılmıştır. Bu yeni bir uygulama olup il özel idarelerinden yalnızca ikisi (Kocaeli ve Konya) uygulama yönetmeliği yayımlamıştır. Bu hususta alınacak çok mesafe vardır. Belediye Kanunu il özel idarelerde olduğu gibi belediyelere "mikro kredi verme" yetkisi tanımamaktadır. Belediyeler KOBİ'lerle, kooperatiflerle daha geniş kapsamlı işbirliği yapabilmelidir. Büyükşehir belediyelerine il özel idarelerinde olduğu gibi mikro kredi yetkisi tanınmalıdır. Özel sektör ile belediye ilişkileri çok daha güçlü olmalıdır. Büyük ölçekli belediyeler organize sanayi bölgelerini kurma yetkisi ile donatılmalıdır. Belediyeler ekonomik aktör olarak daha güçlü bir konuma getirilmelidir.

Kent konseyi, merkezi yönetimin, yerel yönetimin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve sivil toplumun ortaklık anlayışıyla, hemşehrilik hukuku çerçevesinde bulunduğu; kentin kalkınma önceliklerinin, sorunlarının, vizyonlarının sürdürülebilir kalkınma ilkeleri temelinde belirlendiği, tartışıldığı, çözümlerin geliştirildiği ortak aklın ve uzlaşmanın esas olduğu demokratik

yapılar ile yönetim mekanizmalarını ifade etmektedir (Kent Konseyi Yönetmeliği, 2006). Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasî partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir (Belediye Kanunu, 2005:madde 76).

Kent konseylerinin; Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak; Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması ve bu konuda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik planların hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak; Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmasına katkıda bulunmak; Yerellik ilkesi çerçevesinde katılımıcılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek; Kentin kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek; Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak; Sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kentin yaşam kalitesini geliştiren, çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek; Sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak; Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak; Kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmak görevleri vardır.

Kent konseylerince alınan kararlar ilk belediye meclisi toplantısında görüşülerek karara bağlanır. Bazı STK'lar da kent konseyi üyesidirler. Böylece belediye karar alma mekanizmalarına dolaylı bir katılım söz konusudur.

5.1.Arsa Tahsisi

5393 sayılı Belediye Kanununun 14 üncü maddesi belediyenin görev ve sorumluluklarını belirlerken "...konut... yapar veya yaptırır." düzenlemesini

öngörmektedir. Aynı kanunun 69 uncu maddesi ise arsa ve konut üretimini düzenlemiştir. Buna göre, belediye; düzenli kentleşmeyi sağlamak, beldenin konut, sanayi ve ticaret alanı ihtiyacını karşılamak amacıyla belediye ve mücavir alan sınırları içinde, özel kanunlarına göre korunması gerekli yerler ile tarım arazileri hariç imarlı ve alt yapılı arsalar üretmek; konut, toplu konut yapmak, satmak, kiralamak ve bu amaçlarla arazi satın almak, kamulaştırma yapmak, bu arsaları trampa etmek, bu konuda ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ve bankalarla iş birliği yapmak ve gerektiğinde onlarla ortak projeler gerçekleştirmek yetkisine sahiptir. Belediye, bu amaçla bütçesinden gerekli parayı ayırmak suretiyle işletme tesis edebilir. Arsalar hariç üretilen konut ve işyerlerinin satışı 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümlerine tâbi değildir. O belediye ve mücavir alan sınırları içinde kendisine, eşine veya onsekiz yaşından küçük çocuklarına ait konutu olmayan dar gelirli kişiler ile afete maruz kalanlara, sanayi bölgelerinden nakledilecekleri ve üyelerinin tamamı bu durumda olan kooperatiflere, bedeli 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre oluşturulan takdir komisyonu tarafından belirlenecek tutardan aşağı olmamak üzere arsa tahsisi yapılabilir. Durumları 775 sayılı Gecekondu Kanununun 25 inci maddesine uyan kimselere de bu maddeye göre arsa ve konut sağlanabilir. Bu fıkranın uygulama esasları, İçişleri Bakanlığı ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından müştereken hazırlanacak çerçeve yönetmeliğe uygun olarak belediye meclisleri tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir. Bahsi geçen yönetmelik düzenlemesi yapılmıştır (Genel Yönetmelik, 2005). Düzenli kentleşmeyi sağlamak, beldenin konut, sanayi ve ticaret alanı ihtiyacını karşılamak amacıyla belediyeler tarafından imarlı ve alt yapılı arsalar üretilebilir. Belediyeler tarafından öncelikle dar gelirli için farklı büyüklüklerde sosyal konutlar üretilir. Sosyal konutlar dışında, belediyelerce konut üretilip satılabilir. Bu satışlardan elde edilecek gelirden sosyal konutların finansmanına katkı sağlanabilir.

Yönetmelik aylık toplam geliri asgari ücretin, büyükşehir belediyesi sınırları dahilinde iki katını, diğer belediyelerde bir buçuk katını geçmeyen aileyi dar gelirli kabul etmiştir. Sosyal konutlar ise "brüt kullanım alanı 100 m²'yi geçmeyen ve düşük maliyetli olarak üretilen konutlar olarak tanımlanmıştır. Belediye tarafından üretilen arsa ve sosyal konutların, şartları taşıyanlara, kıymet takdir komisyonu tarafından belirlenen bedeli karşılığında ihalesiz olarak verilmesi öngörülmüştür. Bu düzenlemeler kırsal kalkınma açısından önemli hususlardır.

Arsa temininde, konut ve işyeri yapımında kredi kuruluşları, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ve diğer ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla ortak projeler yapılabilir. Ayrıca, ihtiyaç olması halinde değişik büyüklüklerde ve özelliklerde

işyerleri üretilebilir.

Arsa ve konut tahsis şartları ise şunlardır;

- ✓ Dar gelirli olmak,
- ✓ Kendisinin, eşinin veya onsekiz yaşından küçük çocuklarının o belediye sınırı içinde konutu veya konut yapmaya müsait arsası bulunmamak,
- ✓ En az bir yıldan beri o belediye sınırları içinde ikâmet ediyor olmak.
- ✓ Ayrıca, afete maruz kalanlara, sanayi bölgelerinden nakledilecek olanlara ve 775 sayılı Gecekondu Kanunu uygulamaları kapsamında hak sahibi olup, gecekondu ıslahı ve tasfiyesi sebebiyle açıkta kalanlara da arsa ve konut tahsis hakkı tanınmıştır.

Tahsislerde aile nüfusu, dul, engelli, evde yatalak hasta bulunması, çocukların gelir getirici bir işte çalışıp çalışmaması, aile bireylerinin sahip olduğu araç ve diğer varlıklar, gazi, şehit eş ve çocukları ile diğer hususlar puanlama kriterleri olarak dikkate alınır. Üyelerinin tamamı belirtilen şartları taşıyanlardan oluşan kooperatiflere arsa tahsis edilebilir.

Son yıllarda sosyal konut üretimi konusunda TOKİ'nin yürüttüğü projeler Türkiye açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Bu projelerin bir kısmı belediyelerle işbirliği çerçevesinde yürütülmüştür. TOKİ (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) "Planlı kentleşme ve konut üretimi" programı kapsamında başlatılan konut seferberliği ile; 2003-2010 arasında; 1.962 şantiyede 495.678 konut üretmiştir (TOKİ, 2012).

Kooperatiflerin demokratik yapılanmalar olduğunu ileri sürerek konut yapımında kooperatifçiliği ön plana çıkaran görüşler söz konusudur. Hatta bir adım öteye giderek tek parsel üzerinde bina yapımını amaçlayan kooperatifler yerine, uydu kentler kuran kooperatifçiliği savunan görüşler söz konusudur. Buna göre kent kooperatifi, belediyenin ya da devletin işgörü sunarken, kendisine bağımlı kıldığı, doğrudan yönetip denetlediği, kendi yönetiminin uzantısı, ajansı gibi çalışan uydu bir örgüt değil; aksine özyönetim ve özdenetime dayalı, demokratik, çoğulcu, çağdaş, katılımcılık ilkesine inançlı, halk katılımını en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan bir sivil toplum örgütü niteliğindedir. Yerel ya da özeksel (merkezi) yönetimin bir parçası ya da uydusu değildir. Türkiye'de üretilen konutlar içinde kooperatiflerin payı 1979'da % 12,5, 1992'de % 19'dur (Geray, 1994:44). TOKİ-Kooperatif-belediye ilişkileri daha efektif hale getirilebilir.

5.2.Gönüllü Katılım

Sağlık, eğitim, spor, çevre, park, trafik, itfaiye, kütüphane, kültür, turizm ve sosyal hizmetlerle; yaşlılara, kadınlara, gençlere, çocuklara, özürllülere, yoksul ve düşkünlere yönelik belediye hizmetleri gönüllü katılım çerçevesinde yapılabilir. Belediye görev ve sorumluluklarına bağlı olarak yetki alanlarında; (Katılım Yönetmeliği, 2005)

- ✓ Özürllülere, çocuklara, kadınlara, gençlere, yaşlılara, yoksullara, kimse-sizlere ve düşkünlere yönelik eğitim, kültür, sağlık ve sosyal hizmetleri,
- ✓ Kütüphane, tiyatro, sinema gibi kültür hizmetleri,
- ✓ Bilişim, meslek edindirme kursları, kreş gibi eğitim hizmetleri,
- ✓ Park, bahçe, kent estetiği, çevre düzenlemeleri ile katı atık gibi çevre kirlenmesinin önlenmesine yönelik hizmetleri,
- ✓ Başboş ve sahipsiz hayvanlara yönelik hizmetleri,
- ✓ Trafik, itfaiye, arama-kurtarma gibi denetim ve acil yardım hizmetleri,
- ✓ Tüm yaş gruplarını içine alan her türlü spor hizmetleri,
- ✓ Tarihi, kültürel mirasın ve tabiat varlıklarının yaşatılarak korunması hizmetleri

yapmak üzere gönüllü çalıştırabilir.

Mevzuat gönüllü çalışma ilişkisini belli konularla sınırlamıştır. Gönüllüler ile belediye arasında maddi ve akçalı ilişki sınırlıdır. Gönüllüler çalışacakları alanları belirtmek sureti ile ilgili belediyeye müracaat ederler. Müracaatları uygun bulunanlar, ilgili birimin gözetim ve bilgisi dahilinde sorumluluk alanlarında taraflarca belirlenecek usûl ve esaslar çerçevesinde çalışırlar. Gönüllülerin, çalışma süreleri içinde çalışma alanlarına gidiş ve gelişleri ilgili belediyece sağlanabilir. Belediye, gönüllülere faaliyet alanına göre, gerekli kıyafet, araç, gereç, mekan sağlayabilir ve eleman tahsis edebilir. Gönüllünün çalışacağı alan kent konseyinin oluşturduğu çalışma alanları içinde ise, bu çalışma kent konseyi çalışmalarını ile birlikte değerlendirilir. Faaliyetlerin bitiminde gönüllülere teşekkür belgesi verilebilir.

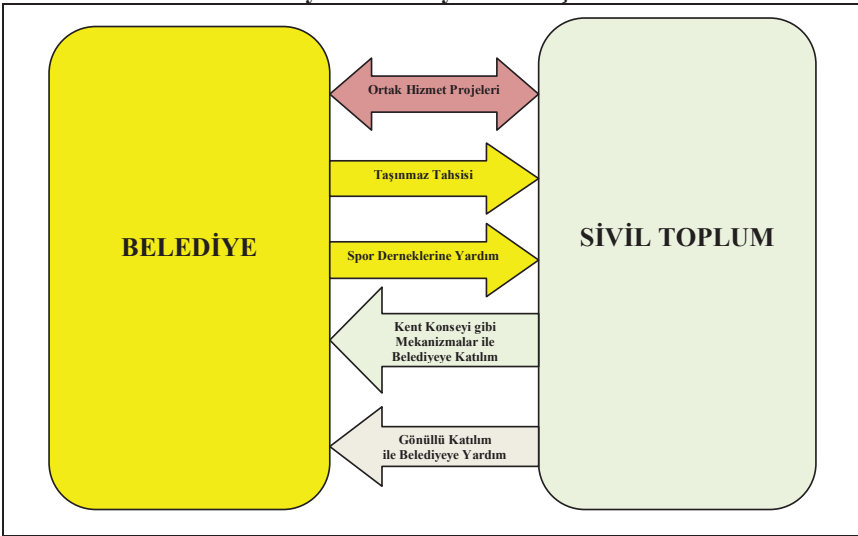
Gönüllü olarak o beldedeki reşit kişiler ile reşit olmayanlardan yasal temsilcisinin iznini almış olması koşuluyla en az on iki yaşını bitiren küçükler, tüzel kişiler, ilgili konuda faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşları çalıştırılabilir. Gönüllülük ilişkisinde belediye ve karşı tarafın anlaşması gerekli bir ön koşuldur. STK'lar gönüllü ilişkiye yalnızca ilgili konuda faaliyette bulunmak koşuluyla girebilecektir. Örneğin eğitimi desteklemek için kurulan bir dernek çevre sorunları ya da afet yardımı konusunda gönüllü ilişki ekseninde belediye ile ortak bir faaliyette bulunamayacaktır.

6.Belediye-Sivil Toplum Kuruluşu (STK) İlişkileri Üstüne Değerlendirme ve Öneriler

Şekil 1 belediye-sivil toplum ilişkilerini özetlemek için tasarlanmıştır. Buna göre, belediyeler ile STK'lar ortak hizmet projeleri üretebilirler. Belediyeler bazı STK'lara taşınmaz tahsis edebilir. Belediyeler spor kulübü derneklerine yardım verebilirler. STK'lar çeşitli mekanizmalarla belediye kararlarına katılım sağlar. STK'lar belirli sınırlar içinde gönüllü katılım mekanizmaları ile belediyeye yardım sunabilirler.

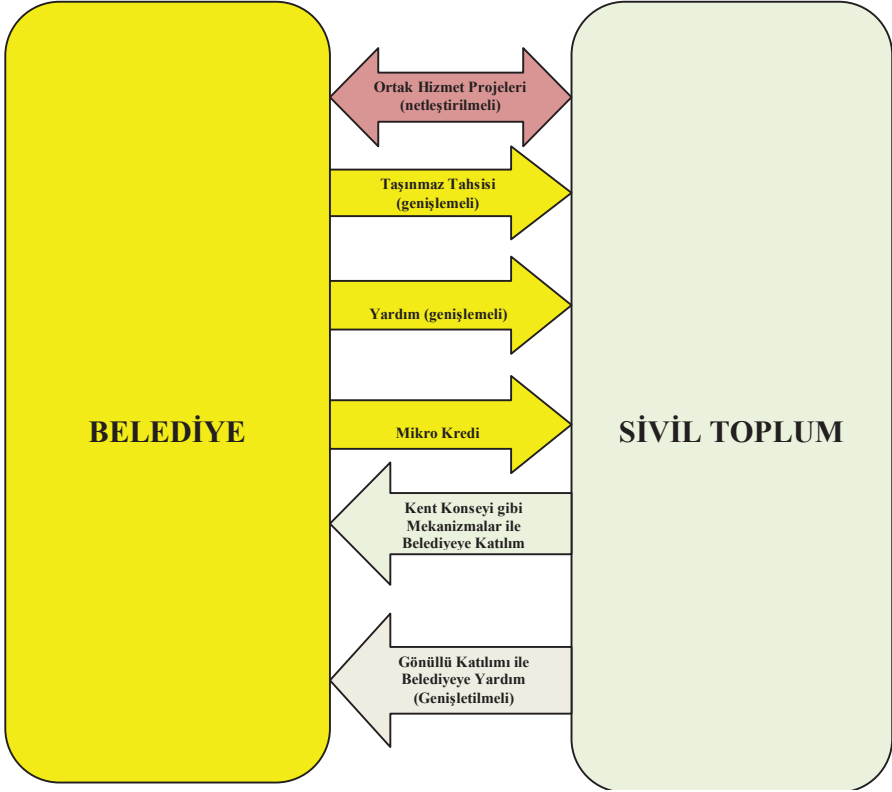
Şekil:1

Türkiye’de Belediye-STK İlişkisi

Şekil 2 ise belediye-STK ilişkileri bakımından önerilen yapıyı tasarlamak için çizilmiştir. İlk olarak, "ortak hizmet projelerinin neler olabileceği ve nasıl yürütüleceği"nin netleştirilmesi önerilmektedir. Ortak hizmet projeleri için sivil toplum kuruluş portföyü genişletilmelidir. Şimdiki durumda yalnızca belediye ile "kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, özürli dernek ve vakıfları, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınmış vakıflar ve Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilmektedir. Bu sınırlama etkinliği azaltıcı bir sınırlama değildir. Kamu yararına çalışan dernek statüsüne sahip olmayan bir dernek de yerel düzeyde belli konularda ortak proje üretiminde etkili bir partner olabilir. İkinci olarak taşınmaz tahsisi genişletilmelidir.

Şekil:2
Önerilen Belediye-STK İlişkisi

Kooperatifler belli sınırlamalar kaldırılmak suretiyle bu imkandan daha geniş yararlanabilmelidir. Diğer bazı STK'lara da sınırları çizilmek suretiyle bu imkan sağlanmalıdır. Büyükşehir belediyeleri gibi büyük ölçekli belediyeler mikro kredi dahil STK'lara yardım edebilmelidir. mevcut haliyle spor kulüplerine malzeme yardımı ile sınırlı bir yardım konsepti söz konusudur. Belediye kararlarına katılım mekanizmaları kuvvetlendirilmelidir. Örneğin, belli sayıda üyesi olan STK'lar belediye meclis kararı için teklifte bulunabilir, belediye meclisine gündem oluşturabilirler. Belediyelerin çeşitli hizmetlerine gönüllü katılım hem faaliyet alanı bakımından, hem de STK'lar bakımından daraltılmıştır. Zaten karşılıklı anlaşma zemininde yürümesi gerekli ve doğal olan bu ilişkinin sınırlandırılmasına gerek yoktur.

Belediye-sivil toplum ilişkileri çerçevesinde aşağıdaki saptamalar yapılabilir:

Türkiye’de sivil toplum örgütlenmesi yeterli düzeyde olmasa bile, bazı alanlarda tarihi ve geleneksel örgütlenmeler söz konusudur. Vakıf ve loncaların varlığı bugünün vakıfları ve meslek örgütleri için kültürel miraslar sunmaktadır. Halbuki kamu yönetimi bakımından “sosyolojik yaklaşımlar”, özeldense “örgüt kültürü” ihmal edilmektedir. Onun için bizdeki kurumlar gökten inmiş, köksüz kurumlar olarak ortada durmaktadır.

Belediye mevzuatımız küreselleşme ve küreselleşme ile gündeme oturan kavramların etkisi altında şekillenmektedir. Kısaca belediye-sivil toplum ilişkileri 2004 yılından itibaren yürütülen yerel yönetim reformunun sonucu olarak küreselleşmeden etkilenmiştir.

Türkiye’de belediye sivil toplum ilişkileri zayıf bir zeminde kurgulanmıştır. Adeta sivil toplum ile belediye ilişkisinin önüne geçmeye ya da en azından bu ilişkinin etkili bir ilişki olmasını engellemeye yönelik düzenlemeler söz konusudur.

Ortak hizmet projelerinin tanımı ve kapsamında olduğu gibi mevzuatta muğlaklık da söz konusudur.

Sivil toplumun gelişmesi ve yerel yönetimlerde etkin olması yararlı görülüyor ve isteniyorsa mevzuat belediye-sivil toplum ilişkilerini geliştirecek şekilde yeniden düzenlenmeli, sınırlamalar azaltılmalıdır.

SONUÇ

Türkiye’de belediyelerin iki yüzyıla yaklaşan bir geçmişi vardır. Sivil toplum örgütleri ise vakıf, lonca ve benzeri örgütlenmelerle çok daha köklü kurumlardır. Sivil toplum kuruluşları ve belediyeler sürekli gelişen kurumlardır. Şüphesiz bunların gelişim düzeyleri yeterli görülmeyebilir. Her şeye rağmen Türkiye’de STK ve belediyelerin önemli bir tarihsel ve kurumsal altyapıya sahip oldukları belirtilmelidir. Belediye-sivil toplum ilişkileri 2004 yılından itibaren yürütülen yerel yönetim reformu ile birlikte yeniden şekillenirken küreselleşme etkili bir unsur olmuştur. İç dinamikler ve küreselleşme birlikte değerlendirildiğinde belediye-sivil toplum ilişkilerinin daha gelişmiş bir düzeye ulaşmasının beklenen bir durum olduğu düşünülmektedir. Ancak realitede bu alanda alınacak önemli bir mesafe olduğu da görülmektedir. Mevzuatta belediye-sivil toplum ilişkilerini sınırlayıcı, engelleyici ve yasakçı bir çok husus vardır. Belediye-sivil toplum ilişkilerini geliştirmeyi hedefleyen bir politika tercih ediliyorsa mevzuat bu alandaki sınırlamaları kaldıracak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

Arslan D. Ali, "Eşitsizliğin Teorik Temelleri:Elit Teorisi", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (6) 2003 / 2, ss.115-135.

Bayhan Vehbi, "Demokrasi ve Sivil Toplum Örgütlerinin Engelleri: Patronaj ve Nepotizm", C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2002 Cilt : 26 No: 1, ss.1-13.

Castells Manuel, "Globalization & Identity in the Network Society" Prometheus, Vol. 4, 2000.

Cebeci Kemal, "Küreselleşme Bağlamında Ulus-Devletin Egemenlik Gücünün Dönüşümü", Sayıştay Dergisi Sayı: 71, 2008, ss.23-39.

Çaha Ömer, "Liberal ve Sosyalist Ülkelerde Sivil Toplum", Liberal Düşünce Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 16, Güz 1999, c - ozgurtoplumundegerleri.com, ss.1-38.

http://ozgurtoplumundegerleri.com/res/Omer_Caha_Liberal_ve_Sosyalist_Ulkelerde_Sivil_Toplum.pdf

Devlet Denetleme Kurulu, "Araştırma ve İnceleme Raporu Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarının Teşkilat ve Mali Yapıları, Denetimleri, Organlarının Seçimlerine Dair Esasların Değerlendirilmesi ile Bunların Etkin ve Verimli Şekilde Hizmet Yürütmelerinin ve Geliştirilmesinin Sağlanması Amacıyla Alınması Gereken Tedbirler", Sayısı:2009/6, 28/09/2009, ss.1-1862.

DPT, Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT: 2544 ÖİK: 560, Ankara, 2000, ss.1-111.

Geray Cevat, "Konutta Kooperatif ve Belediye İşbirliği", Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C:3, S:1, Ocak 1994, ss.39-45.

Göymen Korel (a), "Küresel Sivil Toplum: Gereksinme, Fırsatlar ve Engeller", 2004, ss.1-12.research.sabanciuniv.edu

Göymen Korel (b), "Yerel Kalkınma Önderi ve Paydaşı Olarak Belediyeler", 2004, ss.1-14. research.sabanciuniv.edu

İçli Gönül, C.Ü. "Küreselleşme ve Kültür", Sosyal Bilimler Dergisi Aralık 2001 Cilt : 25 No:2, ss.163-172.

Kaya Kemal, "Tanzimat'tan Önce Belediye Hizmetleri ve Voyvodalar", Tarih Araştırmaları Dergisi, 2007, ss.101-112.[http://eskieserler.net/dosyalar/mpdf%20\(657\).pdf](http://eskieserler.net/dosyalar/mpdf%20(657).pdf)

Keyman E. Fuat, "Avrupa'da ve Türkiye'de Sivil Toplum", Sivil Toplum Geliştirme Merkezi STK ..., 2004 - panel.stgm.org.tr, ss.1-14.

Kocacık Faruk, "Bilgi Toplumu ve Türkiye", C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2003 Cilt:27 No:1, ss.1-10

SBTB (Sanayi, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı), 2011, "2011-2013 KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (KSEP)", http://www.sanayi.gov.tr/Files/Documents/KOSGEB_Katalog.pdf

Tatar Taner-Dönmez Mehmet, "Zihniyet ve İktisat İlişkisi Çerçevesinde Ahilik Kurumu", Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları 2008, Cilt 7- Sayı 1 (Ekim 2008), <http://web.firat.edu.tr/daum/default.asp?id=77>

TB (Tarım Bakanlığı), Kooperatifçilik Strateji Belgesi 2010-2014, 2010.

Uçkan Özgür, "E-Devlet, E-Demokrasi ve E-Yönetişim Modeli: Bir İlkel Olarak Bilgiye Erişim Özgürlüğü", inet-tr'02 VIII. Türkiye'de İnternet Konferansı 19-21 Aralık 2002, ss.1-22.

Yentürk Nurhan, "Körlerin Yürüyüşü : Türkiye Ekonomisi ve 1990 Sonrası Krizler "

20 Aralık 2008. http://www.obarsiv.com/cagdas_turkiye_seminerleri_0809.html

Yercan, Murat, Türkiye ve Avrupa Birliğinde Tarımın Örgütlenme Deseni ve Tarımsal Kooperatifler, Tarım Ekonomisi Dergisi 2007; 13(1) : 19 - 29.

Yerel Siyaset, Yerel Siyaset Dergisi Yerel Siyaset Konulu Sempozyum Kitabı, Okutan Yayınları, 1. Baskı, Ocak 2008, ss.1-349.

Mevzuat Kaynakları

3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu.

10/7/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

25/6/2001 tarihli ve 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu

5/5/1983 tarihli ve 2821 sayılı Sendikalar Kanunu

Belediyelerin Arsa, Konut ve İşyeri Üretimi, Tahsisi, Kiralaması ve Satışına Dair Genel Yönetmelik, 2005, Resmi Gazete Tarihi: 29/09/2005 Resmi Gazete Sayısı: 25951

İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği, 2005, Resmi Gazete Tarihi: 09/10/2005 Resmi Gazete Sayısı: 25961

Kent Konseyi Yönetmeliği, 2006, Resmi Gazete Tarihi: 08/10/2006 Resmi Gazete Sayısı: 26313

İnternet Kaynakları

BASS (Banka ve Sigorta İşçileri Sendikası), 2012,

<http://www.bass-sen.org.tr/uploadimg/hukuk/ekonomik-sosyal-veriler.pdf>,
Erişim Tarihi:26/03/2012

COGECA, <http://www.copa-cogeca.be/Main.aspx?page=HomePage>,

Erişim Tarihi: 16/03/2012

DB (Dernekler Başkanlığı), 2012,

<http://dernekler.icisleri.gov.tr/Dernekler/Kurum/FaalFesihSayilari.aspx>,

Erişim Tarihi: 26/03/2012

ICA, 2012, <http://www.ica.coop/coop/sectors.html>, Erişim Tarihi:10/03/2012

Koopkur, <http://www.koopkur.org.tr/>, Erişim Tarihi:06/01/2012

TKK (Tarım Kredi Kooperatifleri),

<http://www.tarimkredi.org.tr/goster.php?tablo=menu&id=24>, Erişim Tarihi:13/02/2012

TOKİ, 2012, <http://www.toki.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 17/03/2011.

VGM (Vakıflar Genel Müdürlüğü), 2012, <http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=3>,
Erişim Tarihi:11/03/2012